

Hoffer Károly

AZ ALKALMAZOTT ZENE ÉS A BÁBSZÍNPAD KAPCSOLATA⁸⁹

A *Semmi* zenei rétegének felépítése komoly erőpróba volt számomra. Bizton tudtam, hogy az általam elsődlegesen megszólítani kívánt korosztálynak érvényesen szóló zeneiséget és a darab témájához dalszövegekben is tartalmas megszólalásokat keresek. Az, hogy a költőiséget és lázadó durvaságot egyszerre felmutató Quimby slágerei mellett vok-soltam, első körben megézés volt és személyes szimpátia az együttes munkássága iránt. A mindenki által gimnáziumi éveiben hön vágyott garázs-rock hangulat, ugyanakkor kamasznihil és kétségbeesett értékkeresés egyszerre tükröződik a dalaikban. Megkerestem Kiss Tibit, a frontembereket, hozzájárultak az együttműködéshez.

Mivel a Quimby együttes idő hiányában nem tudott az előadáshoz új zenét készíteni, a meglévő számaikból kezdtünk válogatni, s azokat hangszereltük kicsit színháziasabbá. A szereplők közül

szinte mindenki kiváló zenei képességekkel és hangszeres tudással rendelkező színész, tehát magától értetődő volt, hogy ezeket a számokat élőben ők adják elő.

A zenekar tehát majdnem teljes egészében adott volt (Spiegel Anna – billentyű, Teszárek Csaba – elektronikus gitár, Ács Norbert – basszusgitár, Pethő Gergő – dob, Mórocz Adrienn, Pallai Mara – ének és kiegészítő ritmushangszerek). Tatali Zsoltnak pedig olyan hangszert kerestem, melynek megszólaltatása könnyen elsajátítható, s az együttzenélésben a feloldódás örömét hozza és jelentős a hangzásvilág kialakításában. A Bélaműhely nevű együttes a zenélés mellett kiselejtezett, elhasznált dolgokból épít különleges hangú, furcsa hangszereket, náluk választottuk ki a gettósün nevű, olajshordóból, sansulaszerűen felerősített nádnyelvekből és a hordó oldalából kilógó fémtüskékből

„A zenekar adott volt” (Spiegel Anna, Ács Norbert, Mórocz Adrienn, Pethő Gergő, Pallai Mara, Teszárek Csaba)

⁸⁹ Részlet Hoffer Károly Alkalmazott zene című szakdolgozatából. (2013. SZFE)

álló ritmus- és dallamhangszert. Mint tervező egyrészt örültem, hogy a preparált hordó kinézetével tökéletesen illeszkedik az elhagyott fűrésztelep kongó, mégis vonzó világához, mint rendező pedig bizakodtam, hogy a fémes hangzás csak ráerősít a zenekar lázadó megszólalásaira.

A szövegkönyv írása közben Gimesi Dóra dramaturg-íróval válogattuk ki a szövegében, hangulatában legtökéletesebben szituációba illeszkedő dalokat. Elejétől fogva biztos voltam benne, hogy a zene legalább olyan fontos stilizációs rétege lesz az előadásnak, mint a bábok.

A dalok közül néhánynak a zenedramaturgiai szerepéről külön érdemes szólni. Az előadás első, *Miért is ne?!* című számát Kiss Tibi kifejezetten ehhez az előadáshoz írta, mert egy nagyon is életigenlő slágerrel akartam kezdeni a darabot, ami passzol az indítás flashback-dramaturgiájához is, ahhoz a momentumhoz, hogy felépült a Fontos Dolgok Halma és a 8. a. osztály rengeteg áldozat árán „bebizonyította”: az életnek igenis van értelme. Az elkészült dal hangulatában azért tökéletes, mert a kamaszközönség, amely halálosan cikinek tartja a bábszínházat, egy olyan furcsa mischunggal találkozik, amelyben egyszerre van valami gyermekded naivitás és egy koncertélményre hajazó vonzó örület.

A *Homo defectus* Pierre Anthon (Szolár Tibor) himnusz lett az előadásban. Egy, a darab egészét meghatározó központi szimbólumot választottam a nihilista, egzisztencialista téziseket soroló főszereplőnek, a gyűfásskatulyát. Ez a ritmushangszerként használt tárgy indítja a dalt, feltűzelve a többieket. A skatulya zörgése egy idő után olyan zenei jellé formálódik, mely szavak nélkül is helyettesíti Pierre gondolatait. Ettől működik az is, hogy az előadás legvégén, miután elmesélik, hogy éjjel a Fontos Dolgok Halmával és Pierre Antonnal együtt leégett a fűrésztelep, a hamut gyűfásskatulyákba gyűjtötték, de Agnes már hiába rázza a kis dobozt, a zakatolás csak a fejünkben visszahangzik. A szám zenei felépítése – az előre beénekelte sorokat a tömeg újra és újra visszaismételi, skandálja – lehetőséget kínált arra, hogy meg tudjam mutatni: a játékot elindító Agnes, majd lassan mindenki más is kimondja, ami valóban nyomasztja őket is, amit eddig egyedül csak Pierre tudott megfogalmazni.

A játék előrehaladtával egyre nagyobb áldozatokat követel a Fontos Dolgok Halma, így kerül Nagy Hans (Pethő Gergő) kérésére a legjobb barátja, Jan-Johan (Teszárek Csaba) szerelmének, Sophie-nak (Mórocz Adrienn) a szüzessége is. Egy ilyen történés megmutatására stilizált megoldásra volt szükségünk. A dalt felvezető basszdob lüktetése a kvázi kivégzésére készülő Sophie „utolsó sétájának” kísérte, és a feszült várakozás másodperceinek múlását hivatott zenei szinten megjeleníteni, de előkészíti a kétségbeesetten gitárján akkordozó, fülessel a fején idegességében magát hajtó Jan-Johan, a Sophie-t „kósztolgató, majd megerőszkoló”, a dalt dobszóllóval szétverő Nagy Hans és a magát nyugtatgató, mégis félelemmel teli sikolyba kitörő Sophie hármasának dramaturgiai fontos zenei megoldását. A *Magam adom* című szám szövege az ismeretlentől való félelem és az önfeláldozás végletes érzelmi hullámzásait írja le, és a bábját babaként magához szorító, törekeny megjelenésű Mórocz Adrienn Sophie-ja a „neki íródott” Jan-Johan dalszöveggel megpróbálja legyűrni félelmét, de amikor a dal refrénje átcsap punkba, a dob nemcsak tempójában húzza fel a dalt, de hangerejével szét is veri, majd egy jó fél perces dobszóllóban „megtörténik” a megerőszkolás.

Az utolsó dal, a *Don Quijote ébredése*, Jan-Johan szólószáma a mutatóujjának levágása előtt. Egy végtelenül tehetséges, ugyanakkor kétségbeesett fiú utolsó „10 ujjas” gitározása. Már bomlik a zenekari kép, mindenki a fűrésztelepet takarítja a nagy eseményre, és a dal személyességét, érzelmességét ellenpontozva bele-beleszóllogatnak a többiek az éneklésbe. Aztán felkerül a gitár az egyik doboz tetejére, és a húrok fémes, metsző síkján megtörténik az ujjlevágás, egy, a gitáron torzuló, majd begerjedő hang kíséretében. Azzal, hogy Kaj (Tatai Zsolt) – mialatt Jan-Johannak bekötik a kezét – pötyögni kezd a gitáron, a „mindenki pótolható” fájdalmas érzését akartam hangsúlyozni.

A Quimby-slágereken kívül is sokféle zenei megszólalással élek. Használtam tisztán ritmikai megoldást, például az első körben beadott tárgyak játékában, amikor „törzsi dobolásba” kezdenek az osztálytársak, és a nevek felsorolása mellett, melyből kiderül, hogy ki kitől kért, narrációs szinten

Pájer Alma Virág (Sophie)

megtudhatjuk a számukra fontos tárgyak történetét is. Bár a dobolás ritmusának ütemmutatója nem változik, tempója az új emberek bejövetelével folyamatosan nő. Sokrétű koncentrációt igénylő feladat ez a színészekről, mert a zenei építkezés automatikussá válása után a szöveg ritmikájával nem volt szabad ráülniük az alapüktetésre. A helyzetet pedig tovább nehezítette az általam kért jó pár ritmikai törés beiktatása.

Két esetben acapella énekelt, többszólamú kórusmű szólalt meg hangulatfestő céllal. A Heinrich Schütz, dán zeneszerző *Die Himmel erzählen* kezdetű polifonikus egyházzenei kórusműve tulajdonképpen hangkulissza is, ugyanis kiegészíti az óriásgyufából álló padsorok és a kereszt vizualitását egy komplexebb templomképpé. A dán zászló feláldozásakor pedig a dán királyi himnusz csendül

fel, kicsit inkább az általános iskolából ismerős, történelmi eseményekre emlékező ünnepségek hangulatát megidézve.

Végezetül meg kell említenem a csendeket is. Azokat a csendeket, amelyektől manapság egyre inkább rettegnék az emberek. A kegyetlenségeket és a felelősségre vonást követő csendben jóformán meg sem mozdulnak a színészek. Jó fél percig semmi sem történik. Hihetetlen ereje van ennek a csöndnek. Már-már kínos, hogy a pörgő események után miért állt meg hirtelen minden. Ez az elnyújtott pillanat gondolatokat szül. Ahogy az előadás legvégén feltett kérdést követő csönd is. Homályba vesznek a szereplők, de ez a hallgatás nekem korántsem pesszimista. A megértésből fakad, a továbblépés kereséséről, önálló vélemény kialakításáról üzen.

Pierre Anthon (Szolár Tibor) és Dagadt Henrik (Ács Norbert)

Az ujjlevágás